

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Διονύσιος Σολωμός: *Ο Πόρφυρας*
(Κ.Ν.Α. Γ' Λυκείου, σσ. 16-19)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Στοιχεία που αφορούν στο συγγραφέα, λογοτεχνικό περιβάλλον και λοιπά γραμματολογικά στοιχεία:

1. Πώς συσχετίζεται ο τίτλος του ποιήματος με το περιεχόμενό του¹;
2. Ποιο περιστατικό απετέλεσε την αφετηρία του ποιήματος;
3. Ο *Πόρφυρας*, όπως και τα περισσότερα έργα του Σολωμού, έφτασε σε μας με τη μορφή αποσπασμάτων. Γνωρίζετε γιατί;

2.2. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. Ποιες αντιθέσεις μπορείτε να επισημάνετε στο ποίημα; Να τις εξηγήσετε με συντομία².
2. Να δώσετε ένα παράδειγμα περιφρασής, μεταφοράς και παρομοίωσης που υπάρχει στο ποίημα.
3. Σε ποιους στίχους φαίνεται ότι ο νέος βρίσκεται σε μια σχέση τέλειας πληρότητας, αρμονίας και ισορροπίας με τη φύση;
4. “*Τη μακάρια εγκατάλειψη <του ήρωα> στην αγκαλιά της φύσης διαδέχεται ακαριαία η αφύπνιση του αγωνιστικού πνεύματος*”³: Σε ποιούς στίχους του ποιήματος στηρίζεται αυτή η ερμηνεία; Να τους καταγράψετε.
5. Ο Σολωμός σ’ ένα πεζό του σχεδιάσμα (γραμμένο στα ιταλικά) λέει: “*Η πάλη στάθηκε σύντομη, όμως αλύγιστο και απέραντο το θάρρος. Τούτο δεν έπαψε παρά με τη ζωή*”. Πώς αξιοποίησε στιχουργικά ο Σολωμός αυτή την ιδέα στον *Πόρφυρα*;

¹ Βλ. Κ.Ν.Α. Γ' Λυκείου, Ο.Ε.Δ.Β., εισαγωγή, σ. 17 και *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, 1, *Ποίηση, Σολωμός, Κάλβος, Παλαμάς, Σικελιανός, βιβλίο του καθηγητή*, Αθήνα ⁶1994, Ο.Ε.Δ.Β., σσ. 65-66.

² Π.χ.: Το κακό αντιπαρατίθεται στο καλό, η κόλαση στον παράδεισο, η χαρά στον πόνο, η φύση ως πηγή ευδαιμονίας στη φύση ως πηγή ολέθρου.

³ Ερ. Γ. Καψωμένος, *Βιβλίο του καθηγητή*, ό.π., σ. 71.

6. Να προσδιορίσετε τα χαρακτηριστικά του σολωμικού στίχου σε αυτό το ποίημα⁴.
7. Σε ποιους στίχους συνδέει ο ποιητής το ωραίο με το καλό (αγαθό)⁵;
8. Με ποιες εικόνες αποδίδεται στο ποίημα η διπλή όψη της φύσης (η μαγευτική και η θανατηφόρα);

2.3. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Ποιες ηθικές ιδιότητες συγκεντρώνει ο νεαρός κολυμβητής κατά τον ποιητή;
2. Ποια στοιχεία συνθέτουν τη μαγεία της φύσης πριν την επίθεση του Πόρφυρα; Να τα καταγράψετε και να τα εξηγήσετε με συντομία.
3. “Και τ’ άστρο κράζει πάρωρα και πρέπει να προβάλει”: Πώς αντιλαμβάνεστε το νόημα αυτού του στίχου⁶;
4. Ποιες είναι οι σκέψεις και τα συναισθήματα του κολυμβητή καθώς απολαμβάνει το μεγαλείο και την ομορφιά της φύσης;
5. Πώς κλιμακώνεται η “συνομιλία” του νέου με τη φύση⁷;
6. “Ανοιχτά πάντα κι άγρυπνα τα μάτια της ψυχής μου”: Ποια ανθρώπινη ιδιότητα προβάλλεται σ’ αυτό το στίχο⁸;
7. “Φύση, χαμόγελ’ άστραμες κι εγίνηκες δική του/ Ελπίδα, τόδεσες το νου μ’ όλα τα μάγια πόχεις / Νιος κόσμος όμορφος παντού χαράς και καλοσύνης”. Να σχολιάσετε αυτούς τους στίχους.
8. “Άστραψε φως κι εγνώρισεν ο νιός τον εαυτό του”: Ποιο είναι, κατά την κρίση σας, το βαθύτερο νόημα αυτών των στίχων; Να απαντήσετε, λαμβάνοντας υπόψη το περιεχόμενο ολόκληρου του ποιήματος.

⁴ Ο στίχος είναι ελεύθερος, ανομοιοκατάληκτος δεκαπεντασύλλαβος. Επίσης στοιχείο της τεχνικής του ποιητή είναι και η εναλλαγή στη χρήση του δευτέρου με το τρίτο και το πρώτο πρόσωπο που θυμίζει (όπως και ο ανομοιοκατάληκτος δεκαπεντασύλλαβος) δημοτικό τραγούδι.

⁵ “Εντυχισμός α δεν είναι το θαύμα της φωνής σου, / καλό στη γη δεν άνθισε, στον ουρανό, κανένα” (5.8-9)

“Νιος κόσμος όμορφος παντού χαράς και καλοσύνης” (7.3)

“Όμορφε ξένε και καλέ, και στον ανθό της νιότης,” (8.5).

⁶ Π.χ.: Το πουλί καλεί το αστέρι να προβάλει πριν από την ώρα του κι αυτό πρέπει να προβάλλει για να συμπληρωθεί η εικόνα της μαγείας, της ομορφιάς, της γαλήνης.

⁷ Ο Ερ. Γ. Καψωμένος υποστηρίζει πως η αρμονική σχέση του νέου με τη φύση παρουσιάζει τα ακόλουθα στάδια ή αναβαθμούς:

α) ένωση με τ’ άστρα στον καθρέφτη της θάλασσας,

β) ένωση με ολόκληρη τη φύση και

γ) ερωτική επικοινωνία με τη φύση. (Βλ. Βιβλίο του καθηγητή, ό.π., σ. 74).

⁸ Π.χ.: Ο ποιητής μέσω του κολυμβητή δηλώνει ότι είναι συνεχώς και στο έπακρο ευαίσθητος. (Πρβλ. και Ελεύθεροι Πολιορκημένοι Β36: “Πάντ’ ανοιχτά, πάντ’ άγρυπνα, τα μάτια της ψυχής μου”).

9. Ποιες εμπειρίες βιώνει ο νέος λίγο πριν εκπνεύσει;
10. Τι συμβολίζει, κατά την άποψή σας, “ο τίγρης του πελάγου”;
11. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως “νίκη” ο θάνατος του νέου; Να δικαιολογήσετε την άποψή σας.
12. “Όμορφε ξένε και καλέ / και στον ανθό της νιότης / άμε και δέξου στο γιαλό του δυνατού⁹ την κλάψα” : Πώς ερμηνεύετε αυτούς τους στίχους;

2.4. Σύγκριση με άλλο λογοτεχνικό κείμενο:

Α. Σολωμός: *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι*

Σχεδίασμα Β, απόσπασμα 9

Και ακροάζεται· αλλά τη νυχτική γαλήνη δεν αντίσκοβε μήτε φωνή, μήτε κλάψα, μήτε αναστεναγμός· ήθελε πεις ότι είχε παύσει η ζωή· οι ήρωες είναι ενωμένοι και, μέσα τους λόγια λένε

Για την αιωνιότητα, που μόλις τα χωράει·

Στα μάτια και στο πρόσωπο φαίνονται οι στοχασμοί τους·

Τους λέει μεγάλα και πολλά η τρίσβαθη ψυχή τους.

Αγάπη κι έρωτας καλού τα σπλάχνα τους τινάζουν.

Τα σπλάχνα τους κι η θάλασσα ποτέ δεν ησυχάζουν·/

Γλυκιά κι ελεύθερ' η ψυχή σα να 'τανε βγαλμένη,

Κι υψώναν με χαμόγελο την όψη τη φθαρμένη.

Να γράψετε ένα σύντομο κείμενο στο οποίο να αναφέρεστε στις ψυχικές καταστάσεις που βιώνουν οι *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι* (σύμφωνα με το παραπάνω απόσπασμα) λίγο πριν την τελική έξοδο και να συγκρίνετε αυτές τις ψυχικές καταστάσεις με τις αντίστοιχες εμπειρίες που βιώνει ο νεαρός κολυμβητής (στον *Πόρφυρα*) λίγο πριν πεθάνει.

⁹ Από τα συμφραζόμενα φαίνεται ότι η λέξη “δυνατός” σημαίνει σωματικά ακέραιος, αρτιμελής.

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Ποιες λέξεις του ποιήματος έχουν συμβολικό χαρακτήρα; Τι νομίζετε ότι συμβολίζει κάθε μία από αυτές; Να δικαιολογήσετε τις θέσεις σας με βάση το ποίημα.
2. Στους *Ελεύθερους Πολιορκημένους* οι πολιορκημένοι στο Μεσολόγγι Έλληνες και φιλέλληνες περιτριγυρίζονται από τη φύση που βρίσκεται στην “καλή και τη γλυκιά της ώρα” (Γ6). Ταυτόχρονα όμως πρέπει να αντιμετωπίσουν την κτηνώδη δύναμη του εχθρού που επιζητεί να τους εξολοθρεύσει. Υπάρχει κάποια αναλογία ανάμεσα σε αυτό το θέμα των *Ελεύθερων Πολιορκημένων* και στο θέμα που διαπραγματεύεται ο ποιητής στον *Πόρφυρα*¹⁰;
3. “...(Ε)να απλό ανθρώπινο μοιρολόι γίνεται δράμα, όπου συγκρούονται οι φυσικές δυνάμεις με τη δύναμη του πνεύματος¹¹”: Αποδίδει αυτή η ερμηνεία το κατά την κρίση σας βαθύτερο νόημα του ποιήματος; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας σ’ ένα κείμενο όχι μικρότερο των 250 λέξεων.
4. Ποιες αλλαγές παρατηρούνται στην ψυχική διάθεση του νέου κατά την εξέλιξη της ποιητικής δράσης;
5. Ένα θέμα που προβάλλεται στο ποίημα είναι η τραγική μεταβολή της ανθρώπινης μοίρας. Ποια διάσταση παίρνει το θέμα αυτό στο ποίημα;
6. Η φύση κι ο άνθρωπος είναι βασικές πηγές έμπνευσης του Δ. Σολωμού. Πώς εμφανίζονται τα θέματα αυτά στον *Πόρφυρα*;

¹⁰ Στον *Πόρφυρα* “*Η (...) ψυχή του νέου, αγκαλιασμένη από τα κάλλη της πλάσης, λύεται εύκολα από τόσους γλυκούς δεσμούς για ν’ανταπαταχθεί εις το άγριο τέρας, όπου άφευχτα θα τον εξολοθρέψει*” (Πολυλάς, *Προλεγόμενα, Βιβλίο του καθηγητή*, ό.π., σ. 69).

¹¹ Κ. Βάρναλης: “*Ο Πόρφυρας του Σολωμού*”, *Σολωμικά*, Κέδρος 1957, σ. 140.

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία (45 λεπτά)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:

ΤΑΞΗ: ΤΜΗΜΑ:

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Διονύσιος Σολωμός: Ο Πόρφυρας

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Από ποια στάδια περνάει η σχέση του νέου με τη φύση;

.....
.....
.....

Μονάδες 7

2. Αφέθηκε ο νέος χωρίς αντίσταση στο θάνατο; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας, παραπέμποντας σε συγκεκριμένους στίχους του ποιήματος.

.....
.....
.....

Μονάδες 3

3. Ποιες ηθικές ιδιότητες συγκεντρώνει ο νέος;

.....
.....
.....

Μονάδες 5

4.

Πριν πάψ' η μεγαλόψυχη πνοή χαρά γεμίζει·

Άστραψε φως κι εγνώρισεν ο νιος τον εαυτό του·

Οι κόσμοι γύρου ν' άνοιγαν κορόνες να του ρίζουν.

Να αποδώσετε με δικά σας λόγια το κατά την κρίση σας νόημα αυτών των στίχων.

.....
.....
.....

Μονάδες 5